

~~Die~~ De Limon duet also minnen den Lidderland brecken, an en luet / e ^{reik} fierterleek
 Verbricken aangedreht. O' Busblude ~~lassen~~ van der Lefbeuege, jugend! Zwaer were
 bis den Tmpusk 1942 als muersek Lefbeuege a Prisingen a K2ter aepespaet, eugenidelt
 a nuu liren Dabelten zu Lefbeuege entloos. Sie token nuuk die fowäde. Mäi doch alles
 sen nek dreyangen a speziell d'jugend wer och nek wir ~~sen~~ ^{d'heimerdnung} ze gewannen. ^{tofer} durch
 lin, ^{die} von Lefbeuege fortgerien an d' Nehrmaechtkunforn gedreht an an d' Front, ze
 schicken. Den Oberkommander van der Nehrmaechtkunforn wer zwaer nek begreethet van desen
 Zwaeropszoldaten, mäi wäi ek zwaer ofpaek 1942 nek mäi von Lief zu Lief gung an
 d' Lieder an die Nehrmaechtkunforn emmer mäi fowos gommen, ~~an~~ ^{fun} ~~tofer~~ ~~tofer~~ och
 fowos zoldaten minnen akzeptieret gin.

O' Schlueth an England was ^{tofer} Emma Morreuter 1940 van Emma. In eug Landung an
 nek nek gedreht gin. Memmen nek englich Skind fowos van der Luftwaffe bombardieret
 O' fowos ygeluetha offensif a Rumland wpaupf erfulgreich, bleint Emma 1941 van Morkean
 van Schnee an an der Keelt oedecken. Van 11. Dezember 1941 erklert der Hitler Thuncker
 die Kruch an den 1. Januar 1942 gin zu Washington van 25 Nationen d' Oekleration
 van de Vereingeten Nationen "d' Oekleration" als "unverbreitwen". Doremmen och Lefbeuege
 den Hitler hett van nei Volleek a freet ek "Nollt als den toselen Kruch" ~~Itz~~ zu
 Tausenden, ^{mit} ~~an~~ erluenenen Bern ~~feh~~ ~~feh~~ ~~feh~~ die eug verbleente Praeger "fa wir wollen
 den"!

Ek luen also aus alle besotene feldter zoldaten an och Portedtskraefte van den Nehrly
 kommen.

Nun awer zum Haftbeene van deser Emision : "De Streik." Deser Repportage an
 nek zwan kronolisch objektiv mäi mi welen bepaetleek emmerhuden dass ek wile
 Pletzen an a wile verschide Frowolkerungsschuden diese Prokech spontan ausgebrech an
 nek zu bedreueg. ^{Rechtliche Historie} Vint awer, ^{der} Informastoren wegen ek e Beispiel wäi d' Reuegung
 Inpansationnen ~~den~~ gedreht luen, d' Lief ob dem Limon eug Poreuegung winge bereeden.
 tofer zolieren mi e Bericht van Jo Felleus :

Se jo Fellens hat ons Land net heimlich neten an huet an der Clandestinitet gehent, meentleus an der Belsch. Wann hien am Ländchen war hat hien ein 'prod-a-ture' an der Literie Freylinger an der Ober Bureau an der Phard. Hei jet hien gawon ek wir allesam an der Luft, d'ferich geif doerumer zirkulieren, wei wann de finteren d'Wehrpflicht bei am Land wellt afieren. Et gouf

sou huurteg wei méiglech eng Entrevue mat der LVL an der LRL arrangéiert.

Zënter en etleche Méint hu sech Leit vun deenen eenzele Resistenz-organisatiounen, der LPL, der LVL an der LRL, an der Literie Freylinger getraff, fir iwert d'Situatioun am Ländchen zu beroden.

den meie Kappkuur num L1

Den Emile Künsch hat duerch séngt technescht Wëssen a Kënnen déi beschte Bezéionge mat „Blaupunkt“, wou schon zu deer Zäit un de Steieronge fir d'„V“-Waffe geschafft gin as. Hien huet do en héigere Offizier kannt, vun deem hie gewuer gin as, datt de Gauleiter wëlles wir, d'Wehrpflicht fir d'Lëtzebuerger anzefieren.

Es gonn doerumer debatiert an de 'four a center' afgemien wat vun Aktionnen ze unerkuele wär. Schliesch an d'écisionen vun engem Generalstreik festgehale gin.

Iwer d'Organisatioun an d'Proklamation vun sou engem Generalstreik sin

d'Meenongen zimlech ausenaner gaang. Zu gudder Lescht si mir iwere-neekomm, fir duerch eng Flugblaktioun fir de Generalstreik opzeruffen. Well d'LPL d'Méiglechkeet hat, déi Trakten zu Bréissel an énger Dréckerei drécken ze loossen, sin ech ugestallt gin, mech dodrém ze këmmere, an et gouf mir iwerlooss, den Text opzesetzen. Iwer d'Verdeelong vun den Trakten sollten déi aner Komeroden déciderieren.

Ech hu mir iwerluegt, wei a wou ech am beschten d'Trakten iwer d'Grenz kënt bréngen.

Fir zueck ob Bréissel, nat ech et am lichen, zu Maartel iwer d'Grenz ze goen, do géif ech kaum kënneg Leit begéinen. Da misst ech iwer Gouvy-Léck op Bréissel fueren. Ech kénnt dann zu Lamerscher (Limerlé) eng Zwëscheschatioun man, fir dem Emile Kremer

Bescheid ze gin, fir mat de Passeuren Fränz Koch a Fränzchen Wagener) vun Hautbellain fir méttwochs e Rendez-vous ofzemaachen, fir mech iwer d'Grenz ze huelen. An der Nuecht géif ech dann d'Trakten op Huldang bréngen. De Jäck Stephany, e ganz zuverlässige Resistenzler, kénnt da mueres mam éischen Zuch d'Trakten an d'Stad féieren. Fir samsdes virun der „Großkundgebung“ sollt d'Verdeelong iwer d'ganzt Land ofgeschloss sin. De „Bitz“ sollt mam Albert Kongs zesumme mat der LVL an der LRL den Terrain préparieren, datt d'Verdeelong ouni Krämpes iwer d'Bühn kénnt goen.

Im Bréissel ukom hun ech ewgen

den meedez Preparative gemesh, fir d'Trakten drécken ze lossen.

Fir d'ésicht hun ech mam Här Rodesch Kontakt opgeholl, deen déi Zäit zu Bréissel am Ennergrond gelieft huet.

Ech wollt hien iwer d'Lag am Ländchen informieren. Dorop sot hien, datt hie Verbindung mat dem belsche Geheimdengst „Ligne Zéro“ hätt. Duerch

dee géif hien e Message op London un eis Regierung gin; si sollten da per Avion Trakten iwer d'ganzt Land parachutieren.

An „eiser“ Mansard bei der Mmè Verhulst, an der „Drève des gendarmes“, hun ech mech gläich un d'Aarbecht gemaach; €

de i ech mam Albert Stolz immerball hat

Nodeem ech den Text opgesat hat, hun ech méng Zeehesaachen erausgeholl an hun eng passend Entête entworfen.

Duerno sin ech an d'Dréckerei Loquet an der Chaussée d'Anvers gaang, fir mech mam Drécker iwer d'Modalitéite vum Drock ze eenegen. Den Text sollt an enger gréisserer Dréckerei a Linotyp gesat gin, well de Loquet nëmmen e klenge Betrib hat. Aus dem Cliché hu mir d'Hackekräiz erausgeschnidden, well mir de Flamänner nët getraut hun. D'Hackekräiz huet de Loquet mat enger Schnéztelsee aus enger Dréckerplack erausgeschnéztelt an herno beim Drock hannescht an de Cliché montéiert.

Bis dohin as alles gutt gaang, an ech krut eng Epreuve vum Flugblat. Ier ech dem Här Rodesch se konnt weisen, sin e puer Deeg vergang, well hien en „Abstecher“ an d'Frankräich gemaach hat. Wéi et mam Message on London wir, hun ech hie gefrot? „Keng Reaktioun“ wor séng Äntwert. Also mussten d'Trakte gedréckt gin. Hien huet den Text gutt fond; ét sollt ee just „Generalstreik“ grouss schreiwen

Lëtzebuergesch konnte se an deer grousser Dréckerei jo keent; vläicht hu si och gemengt, et wir Däitsch. Nëmme Franséisch mussen se och keent konnt hun, oder wëlle kënnen. De Loquet hat nämlech iwer d'Wuert „Generalstreik“ „maj.“ geschriwen, fir drop hinzewiesen, datten si dat Wuurt grouss schreiwe sollten, also „majuscules“. An der Linotypdréckerei hu se d'Wuert „Generalstreik“ erausgeholl a „maj“ an d'Plaz gesat. Konnte si nët verstoen? Wollten si nët verstoen? Jiddefalls war d'Bëtschel fett. Deemoools wor ech vläicht e bëssen a Panik geroden. Ech hat schon een Dag Verspéidong! Wéi sollt ech iwer d'Grenz kommen, wa kee Passeur do wir?!

d'feigend hun ech overhaaft mit kaant. Furech sick an durch
nimm sin ech marchéiert a sin pubscheltigt bei den eiselen
Häiser vu Beeslek ukom. Ech hun eng frim mel him
Fränzchen Wagner

verschauft, an dun as säi Papp e Stéck mat mir op Huldang lass gaang, wou ech doudmidd beim „Dëmmy“ ukomm sin.

De Jäck (Stephany) hat an der Zwëschenzäit aus der Stad déi néideg Instruktioune krut. Well si d'Kabin (cabine

publique) zu Huldang haten, wor et nët opfällg, hinnen ze telefonéieren.

Domat wor méng Missioun erfëllt; ech hu mech nach an der Nuecht op de Wee fir heem gemaacht.

Ënnerwee hat ech rëm un dem Här Rodesch säi Message on London misen denken. Wéivill Lëtzebuergere waren op dës Manéier gréisste Geforen ausgesat, a wéi liicht hätt eis Regierung ét gehat, déi Flugblataktioun per Avion duerchzeféieren.

Ech sin ^{awer} also gutt mat ménge Valissen zu Limerlé ukomm. Awer mam Passage iwer d'Grenz hat ech Pech, wéi ech mir et am viraus geduecht hat, an dat explizéiert och d'Verspéidung, vun deer d'LPL-Leit vu Wolz schwätzen. De Kremer sot mir, datt déi zwéi Beesleker „gëschter“ dogewiescht wiren, fir mech erierzehuelen. Wat sollt ech maachen? Et war keng Méiglechkeet, fir de Passeur Bescheed ze gin, also waarden, waarden . . . an d'Flugblieder hu missen den anere Muerge mam éischten Zuch zu Èlwen fortgoen. Et koom keen! Also as mir näischt anescht iwregbliwen, wéi mech eleng bis Beeslek duerchgeschloen. Den Emile Kremer huet mir gesot, wafir e Wee ech ongeféier misst goen a wéivill Zäit ech dofir bräicht.

Esweck Auszich aus dem Jos Felleus s'ingem Bericht.

Exemplaren vum Felleus s'ingem Flugblat existéieren nach an d'raumer och den Jorkum vum Wuert Generalstreik.

Den Stéck betreffend dem Satz ass: „Macht Opposition, a wann de Janlaiker nei Verbrechen sollt begoen d'Anexion oder d'Wepflicht proklaméieren, dann äntwert mat ^{dem} M.F.S.“

Also d'Ofkierzung „maj“ fir „majuscules“ am Plaz Generalstreik.

Wéi feibel komb ass en „Metverstoesdennick“ sin.

Fir ze erklären méi et man Streik opangen an, basiere mir eis hi ob e Bericht vum Fernand Dorang vum Rouleau, ^{aus dem} ~~dem~~ Buch "Wéi wann et eréischt lauch geschitt hier" Et am Mérimdez den 31 August 1942, über den Träg wéi dem fanklechen jungen Verurderung vum Zoku August. Um 7.00er soll en Dorbechtanfank an der Ideal-Liederfabrik zu Wolz.

- Di éischt Aarbechter versammele sech virum Fabrikagank, ouni duerch d'Portal ze goen. D'Streikparoul as bekannt. Streikposte sin do.

7 Auer: D'Usammlong as méi grouss gin. 600 bis 700 Aarbechter refuséieren, hir Schaff opzehuelen a gin heem.

7-8.30 Auer: D'Beamten, déi um 8 Auer hiren Déngscht ufänke sollen, befollegen d'Solidaritéitsparoul a maache sech nees op den Heemwee. D'Streikbewegung huet elo och op engem Wëlzer Betriber iwwergegraff (Lambert, Clavens, di zwou Brauereien). D'Employeën an d'Fonktionäre vum den Administratiounen (Gemengeverwaltung, Liewesmittelen an Aarbechtsamt, Krankekees a Post) streike mat. D'Schoulmeeschteren an d'Léierinne vum de Primärschoule weigere sech, an hir Kllassesäll ze goen. De preisesche „Schulleiter“ muss d'Schoulkanner heemschécken. - E Protestmarsch huet sech forméiert. Un der Spëtzt demonstréieren d'Beamte vum der Stad Wolz. Di meescht Geschäfte maachen nêt op, an déi, di op hun, loossen d'Lueden nees erof.

9.30 Auer: D'Preise gräifen zou. D'Gestapo as mat e puer Polizieween zu Wolz ukom a schléit duer. An der Nærtrénger Strooss gët de Protestmarsch vum der SA gesprengt. Friem SA-Männer a preisesch Poliziste fänke mat Masseverhaftongen un. Och déi nachsdäitsch Verwaltongs-Chefen, di vum Nazi-Okkupant op Wolz beruf gi waren, hun hir SA- an SS-Uniformen ugedoen, droe Waffen an hëllef mat, d'Demonstranten niddereknéppelen. D'Police an de Buurgermeeschter richten en Opruff un d'Geschäftsleit, hir Butteker onverweilt nees opzeman.

10.30 Auer: D'Polizei an d'SA sin zu Nidderwolz mat Gewalt an eng Pâtisserie agedrongen, déi zou bliwe war. Am Korridor vum Haus sin d'SA-Männer, mat engem preiseschen Oberforstmeister un der Spëtzt, iwwer d'Leit hirgefall. De jéngste Jong vum Pâtissier krut mat engem Säitegewier eng bluddeg Won iwwer d'Stir geschloen. - Sou koom et zu Wolz schon am Virmëtteg vum 31. August 1942 zum éischte Blutvergéiszen am Verlaaf vum Generalstreik. Et soll nêt datlescht sin. An der Baanst war d'Dikrecher Kreisleitung a Gestapo (an Zivil) zu Wolz ukom.

Géint Mëtteg: E Lautsprecher-Auto fiirt duerch d'Stroossen: „Wer bis 14 Uhr die Arbeit nicht aufgenommen hat, wird standrechtlich erschossen!“ (De Begrëff „standrechtlich“) gët fir d'éischt gebraucht.)

Wéi war et zu Ettelbréck?

D'Ettelbrécker Leit sin decidéiert, d'„Grève générale“ an d'Streikparoul ze befollegen, sou wéi se op engem Manifest stoung, dat an der Ettelbrécker Primärschoul gedréckt gi war: „... . Keen Aarbechter, kee Bauer, kee Beamten dierf schaffen, keen Zuch fueren a kee Geschäft opbleiwen!“ - Di Ettelbrécker sin onroueg an dee Muere scho fréi op de Been. Si waarden op den éischten Zuch aus der Stad. Wann en nêt kennt, dann as den Eisebunnsbetrieb ënnerbrach, an dat bedeit Generalstreik am Land.

7-8 Auer: Den Zuch aus der Stad as do wi all Dag an hält an der Ettelbrécker Gare. D'Studente vum der „Lehrerbildungsanstalt“, déi als Pendelschüler mam Zuch aus dem Süde vum Land iwwer Lëtzebuerg-Stad erop an d'Ettelbrécker LBA kommen, gi vum de Leit gefrot: „Wat as an der Stad lass?“ - Näischt! Jiddefalls nêt an der Haupt-Gare.

3 Auer: Vun elo u kommen ëmmer méi Leit an d'Stroossen. Och di Waarkener sin derbäi. D'Gemengenaarbechter sti

virum Stadhaus. Di meescht Schoulkanner sin doheem bliwen. D'Léierpersoune schécken di aner nees heem. D'Beamten trieden nêt un. Deel-Streike gin et bei den Aarbechter vum der Duchfabrik an och ënner der Belegschaft vum der Tubaksfabrik. D'Handwierker an d'Bauere streiken. D'Krankewärterpersonal aus der „Maison de Retraite“ huet d'VdB-Mëmberskaarten zréckgeschéckt (schons owes virdu ware VdB-Kaarten an d'Uelzecht gehäit gin. Um „Kneppche“ war de „Feierwon“ gesong gin). D'Geschäftsleit (ca. 60) haten d'Luede vum de Vitrinen zou. An de Stroosse gouf den Oplaf vum de Leit ëmmer méi grouss. Och virum Agank vum der LBA (déi d'Nazien am Schoulkomplex vum Institut Sainte-Anne ënnerbruecht haten) stong eng Grupp Studenten.

D'Studente vum dene Klassen, déi nach nêt mat Schüler aus dem „Altreich“ duerchsatt waren, hu mat hire patriou-tesch gesënnte Professere kuerz getrueden an den Unterrecht op Spuerflam gedréint.

9 Auer: De Kreisleiter vum Dikrech an den Ettelbrécker Ortsgruppenleiter sin elo am Stadhaus. De Kreisleiter roost. Séng Ueder as formell: De Streik muss mat alle Mëttelen niddergeschloe gin! Mëttes soll di éischt Serie vu Grevisten erschoss gin. Owe di zweet, virum der Kiirch: „Die Erschießungen werden am Lautsprecher bekannt gegeben!“ Preisesch „Polizeiverstärkung“ as zu Tréier ugefrot. 4 SA-Männer, 1 SS, 1 NSKK-Mann an 13 „politische Leiter“ patroulléiere mat de Gendaarmen duerch d'Stroossen.

Géint 10 Auer: 250 schwéierbewaffnet Poliziste sin ukomm mat Panzerween a Maschinengewieren. De stellvertriedende preisesche Landrat as do. 6 Mann vum SD (Sécherheidsdéngscht), SS an SA-Panzerwee schléisse sech un, all Keier mat 6 Mann drop. D'MG'e si schossbereet. Wou Leit zesummest, gräifen d'Polizisten zou, geheie se an d'Ween a fuere virun. Ongeféier 30 Persoune goufe verhaft an am Stadhaus verhéiert. Mat Fäischt a Farschwanz sollt aus hinnen erausgespresst gin, firwat a vu wem de Streik organiséiert wir. Einzelner konnte sech erausrieden a goufe laafe gelooss. 13 vun hinne sin zesumme mat dene Verhafte vu Wolz an de Gronn-Prisong transportéiert gin a koume vum do op Hinzert. - Am Eisebunnsbetrieb haten dese Muere 2 Ettelbrécker Rottenaarbechter gestreikt (mat ronn 20 anere Kollegen; Aarbechtsplaz op der Streck Giewelsmilen). Dese „Mini-Streik“ aus dem ëneschte Kader vum der Eisebunn konnt natiirlech de Verkéier nêt paralyséieren. D'Persoune- an d'Marchandiszich si gerullt. D'Schaltere waren op. Di zwéin onglécklech Ettelbrécker Eisebunner sin de 5. September mueres fréi erschoss gin (cf. ...)

Et waren dat den Sax Michel an Thull Jean

Wéi war et zu Dikrech?

Och zu Dikrech haten d'Schoulmeeschteren dëse Mueren d'Kanner heemgeschéckt.

Géint 10 Auer: Aarbechter aus verschiddenen Dikrecher Privatbetrieber verlossen hir Ateliëen, sin dann awer den 1. September nees op hirer Aarbechtsplaz. E jonken Dikrecher Daachdecker, deen deemools Aarbechten zu Waarken erledege sollt, hat aus Protest géint d'Wehrpflicht den 31. August nët geschafft. E gouf dagsdrop verhaft an as de 5. September zu Hinzert erschoss gin' *Et war den Heiderscheid*

Emil

*Erweicht fir haut iwerk déi spontan Reaktionen vun de Lëtzebuerger op dem faulesten
Jéng Probleemmatéier d' Wehrpflicht zu Lëtzebuerg angeféieren.*

Om onser nächster Sendung weiddere Berichter iwerk de Streik.